

परीक्षेला आमोरे जाताना...

डॉ. उषा खंदारे



अनुक्रमणिका

अभ्यासाच्या दुनियेत - दहावी	१
परीक्षेला सामोरे जाताना	१९
परीक्षेत यशस्वी होण्यासाठी	३१
फॉर्म्युला परीक्षेचा	४३
स्पर्धा परीक्षांचे मिशन	५०
कॉलेज आणि शाखा- समन्वय	८०
दहावीनंतर काय ?	९७
निकालानंतरचं भविष्य	१०७
विज्ञान अभ्यासक्रम आणि शिष्यवृत्ती	१११
परदेशातील शिक्षण	१२४
करिअरमधील प्रगती	१३५
बारावीनंतरच्या वाटा	१५२

मनोगत

‘परीक्षेला सामोरे जाताना’ हे पुस्तक आपल्या हाती देताना अतिशय आनंद होत आहे. जीवन म्हटलं की, परीक्षा आलीच. ही परीक्षा सतत चालूच असते. कधी कधी तर या परीक्षांतून आपल्याला तावून सुलाखून निघावं लागतं. या परीक्षांचं टेन्शनही अनेकदा येत. पण त्याची भीती न बाळगता हसतमुखाने सामोरे गेल्यास यशाची खात्री मिळते. जीवनात परीक्षा आहेत म्हणूनच मानवी जीवनाचा खरा अर्थही कळतो.

जानेवारी महिना उजाडला की, सर्वच विद्यार्थ्यांना परीक्षेचे वेध लागतात. मग ती परीक्षा दहावी, बारावीची असो व सीईटीची. सर्वच विद्यार्थी परीक्षेची तयारी करित असतात. जानेवारी महिन्यातच पूर्वपरीक्षा असते ही परीक्षा म्हणजे पुढील परीक्षेची चाचणीच होय. याच महिन्यापासून विद्यार्थी अभ्यासाला गती घेतात. विद्यार्थ्यांनी स्वतःचं एक वेळापत्रक तयार करावं. विशिष्ट प्रकारची आखणी केल्यास वेळही वाया जाणार नाही आणि अभ्यासातील गतीही कायम राहिल. अभ्यासातील सातत्य विद्यार्थ्यांनी कायम ठेवले पाहिजे. कधी कधी आपल्यामधील असणारा चुकीचा आत्मविश्वास आपल्याला दगा देत असतो. म्हणून अभ्यासातील सातत्य, ध्येय आणि जिद्द या गुणांची सांगड घातल्यास विद्यार्थ्यांना हमखास यश मिळू शकते.

या काळात अभ्यासाबरोबर थोडं मनोरंजनही हवं असतं. मेंदूला अभ्यास करून थकवा येतो. तो पुन्हा उत्तेजित व्हावा लागतो. यासाठी थोडासा ब्रेकही हवा, पण तो ठराविक आणि मर्यादित असावा. दूरदर्शनवर तासन्तास कार्यक्रम पाहू नयेत. शेवटी मनाचं नियंत्रण हे सर्वात महत्त्वाचं असतं. पालकांनी अभ्यास कर म्हणून सतत सांगण्यापेक्षा स्वतःच ती जबाबदारी ओळखली पाहिजे. असा ठाम विचार मनाशी केल्यास आपोआप अभ्यासाच्या दिशेने आपलं पाऊल वळतं. पण त्यासाठी मला जीवनात काहीतरी साध्य करायचं आहे हा विचार मात्र मनात सतत जोपासायला पाहिजे.

या काळात थोडसं टेन्शनही असतं. परीक्षा कशी जाईल ? मार्क्स किती

पडतील ? पुढे काय करायचं ? यासारख्या अनेक प्रश्नांची शृंखला मनात रेंगाळत असते पण त्याची फारशी चिंता करू नये.

विद्यार्थ्यांच्या जीवनात शालांत परीक्षा ही फार महत्त्वाची असते. या परीक्षेतूनच पुढे करिअरचे सर्व दरवाजे उघडले जातात. म्हणूनच या परीक्षेतील यश हे सर्वोत्तम मानले जाते. यासाठी सुरुवातीपासून नियमित अभ्यास केल्यास चांगले मार्क्स मिळू शकतात. नियमितपणे पूरक वाचन करावे त्यामुळे वाचनाचा सराव होऊन भाषेवर प्रभुत्व मिळविता येते. सुरुवातीपासून प्रश्नपत्रिका सोडवाव्यात. त्यामुळे लेखनाचा सराव होतो आणि संभाव्य प्रश्नांची उजळणी होते. त्याचा उपयोग पेपर सोडविताना होतो. रोज वर्तमानपत्रांचे वाचन करावे. विविध विषयावरचे लेख आणि ताज्या घडामोडी वाचल्यामुळे ज्ञानात भर तर पडतेच पण हे सर्व ज्ञान पुढील जीवनासाठीही उपयोगी पडते.

परीक्षेच्या आदल्या दिवशी प्रश्नपत्रिकेच्या आराखड्याची पुन्हा पुन्हा उजळणी करावी. कोणत्या प्रश्नाला किती मार्कस् आहेत हे लक्षात ठेवावे. प्रश्नपत्रिकेचे स्वरूप अगोदर पाहिलेले असल्यामुळे मनातून भीती निघून जाते.

चांगले मार्क्स मिळाले नाहीत तर काय होईल अशा नकारात्मक परिणामांचा शक्यतो विचार करू नये. एका विषयाचा पेपर झाला की, लगेच दुसऱ्या विषयाच्या अभ्यासाला सुरुवात करण्यापूर्वी अर्धा तास विश्रांती घेऊन मगच सुरुवात करावी. त्यामुळे मानसिक आणि शारीरिक थकवा निघून जातो.

आताच्या काळात सर्वच परीक्षा महत्त्वाच्या ठरल्या आहेत. म्हणून दहावी, बारावी, सीईटी आणि पदवी या परीक्षांबरोबरच स्पर्धा परीक्षाही महत्त्वाच्या आहेत. कारण शालेय पातळीवरील शिष्यवृत्तीच्या परीक्षेचा उपयोग पुढे भविष्यातही होऊ शकतो. नोकरीसाठी मुलाखत घेतली जाते. ही मुलाखत सुद्धा एक प्रकारे परीक्षाच असते.

परीक्षेला जाताना इतरांच्या अपेक्षांचा विचार करू नये. त्यांच्या अपेक्षा जास्तच असतात. यापेक्षा मला या परीक्षेत खूप मार्क्स मिळवायचे आहेत असा सकारात्मक दृष्टिकोनातून केलेला विचार देखील खूप मोठे यश मिळवून देतो.

प्रश्न सोडविताना आपण कशाप्रकारे सोडविले आहेत यालाही महत्त्व असते. कारण ते सोडविताना आपल्या व्यक्तिमत्त्वातील अनेक पैलूंचा ठसा उमटत

जीवनात अपयश जरी आलं तरी त्यातून खचून न जाता त्यातील चांगलं शोधावं आणि पुन्हा प्रयत्न करावा. यश हे मिळतच असतं. कधीतरी ते जास्त कसोटी घेतं इतकंच!

या पुस्तकाचा विद्यार्थ्यांना निश्चितच उपयोग होऊ शकेल. हा विश्वास वाटतो. जीवनात सतत प्रयत्न करीत राहणं हेच खरं यश असतं. म्हणूनच विद्यार्थी मित्रांनो परीक्षांना हसत सामोरे जा आणि यशाची एकेक पायरी चढत रहा. शालेय जीवनात काम करत असताना अनेक विद्यार्थ्यांच्या सतत सहवासात राहिल्यामुळे या पुस्तकाची कल्पना सुचली आणि ती पूर्ण झाली. म्हणून या विद्यार्थ्यांना मी मनापासून धन्यवाद देते.

या पुस्तकासाठी कवी आणि ज्येष्ठ साहित्यिक श्री. रोहिदास पोटे यांनी प्रस्तावना लिहून दिल्याबद्दल मी त्यांचे मनापासून खूप आभार मानते. विद्यार्थ्यांना प्रेरणा देऊन त्यांनी विविध परीक्षांना सामोरे जाण्यासाठी उत्साहित केले आहे. यश मिळवण्यासाठी खडतर तपश्चर्या करावी लागते. हे सांगताना यश म्हणजे खूप पैसा नव्हे असंही त्यांनी सूचित केले आहे. 'स्व' ची यथार्थ जाणीव होतानाच प्रचंड आत्मविश्वासाचीही अत्यंत गुरज असते. त्याशिवाय हे यश सहजासहजी मिळत नाही असा त्यांनी विद्यार्थ्यांशी / वाचकांशी संवाद करतानाच ध्येयाचा ध्यास आणि यशाची आस असल्याशिवाय यशाचा घास मुखात पडत नाही हा मूलमंत्रही दिला आहे. त्यांचे हे विचार खासकरून विद्यार्थ्यांना पथदर्शक ठरतील असा विश्वास वाटतो. पुन्हा एकदा त्यांचे आभार.

या पुस्तक प्रकाशनासाठी कोमल प्रकाशनचे श्री. गुरुनाथ शेट्टे आणि सौ. कांचन शेट्टे यांनी मोलाचं सहकार्य केले. त्यांचे मनापासून आभार.

श्री. प्रकाश गवळी यांचे मोलाचे सहकार्य नेहमीच मिळत असते. त्यांचेही मनापासून आभार. श्री. विकास साटम यांचेही आभार.

वेगवेगळ्या शाळांतील अनेक शिक्षकांचे मला मोलाचे सहकार्य नेहमीच मिळाले आहे. त्यांचेही आभार. सर्व वाचकांनी दिलेल्या सुंदर अभिप्रायाबद्दल विशेष आभार. श्री. विजय केदारे यांचेही आभार. श्री. चंद्रशेखर बेगमपुरे या पुस्तकासाठी सुंदर मुखपृष्ठ काढून दिले त्यांचेही आभार.

- डॉ. उषा खंदारे



डॉ. उषा खंदारे

एम.ए., एम.एड., पीएच.डी.

एवाद्या गोष्टीला सामोरे जाण्यासाठी हिंमत लागते. हिंमत कुणात असते, ज्याच्याकडे युक्ती, शक्ती आणि भक्ती असते तोच सामोरे जातो आणि आव्हान स्वीकारतो. आव्हान स्वीकारणे म्हणजे अर्धी लढाई जिंकणे होय. सर्व आयुधांचा वापर केला आणि त्यातील तंत्र माहीत असले की, सैनिक आणि कॅप्टन घाबरत नाहीत ते सामोरे जातात.

ग्रंथालयाचा उपयोग, अभ्यासाच्या काही टिप्स, अभ्यासात आनंद कसा निर्माण करता येईल. याबरोबरच परीक्षेची तयारी कशी करावी, १०वी नंतर शाखांची निवड कशी करावी, १२वी नंतर पुढे काय? पदवीनंतर कोणती क्षेत्रे उपलब्ध आहेत, कोणकोणत्या क्षेत्रात करिअर करता येईल, त्या विविध क्षेत्रांचा परिचय या पुस्तकात करून दिला आहे. कोणकोणत्या शिष्यवृत्ती मिळतात, ते कोण देते या बाबींचाही उल्लेख डॉ. उषा खंदारे यांनी मोठ्या आत्मीयतेने केला आहे.

रोहिदास पोटे

कवी/समीक्षक

माजी शिक्षण सहसंचालक

